

Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın Serhâd Kalelerine Vakfettiği Kitaplar

Books Donated by Hasan Agha, the Janissary Agha, to the Frontier Fortresses

Ayşenur Erdoğan*

Öz

Osmanlı devlet teşkilatı içerisinde hanedan üyeleri ve üst düzey devlet memurları hiçbir maddi karşılık beklemeden halkın tasarrufu için vakıflar kurmuşlardır. Bu vakıflar çoğunlukla cami, medrese, zaviye ve çeşme misali bina şeklindedir. Bazıları ise hayır işlemek için kitabı seçmiştir ki bunlardan biri de 1723-1730 yıllarında yeniçeri ağalığı vazifesinde bulunan Hasan Ağa'dır. Üstelik Yeniçeri Ocağı'nda yetişmiş olan Hasan Ağa, kitap vakfetmeye turnacıbaşı iken başlamıştır. Turnacıbaşı Hasan Ağa, vakıf kaydında beyan ettiği üzere ilme talip kişiler için bu kitapları Belgrad Kalesi'ndeki mescidine koymuştur. Bu kitapların her birine tek tek düşürdüğü kayıta eserlerin kullanıldıktan sonra hâfız-ı kütübe teslim edilmesini, rehin olarak alınmaması, satılmaması, zimmete geçirilmemesi ve Belgrad'dan çıkarılmamasını şart koşmuştur. Belgrad Kalesi işgal edildiğinde ise kitapları kaderine terk etmemiştir. Bahsi geçen eserleri Niş ve Vidin'deki daha güvenli kalelere nakletmiştir. Akabinde Vidin'de Şeyh Medresesi'ne yerleştirilen koleksiyonuna kul kethüdası iken yeni eserler eklemeye devam etmiş ve bunların bir arada durması adına koruyucu şartlar koymuştur. Yeniçeri ağalığına yükseldiği ve ocağa dair sorumluluğunun hayli arttığı dönemde

* Dr. - PhD., İstanbul/TÜRKİYE aysenur.erdogan@outlook.com.tr
<https://orcid.org/0000-0001-5266-3672>

ise koleksiyonunu ihmal etmemiş, özellikle Vidin'deki vakıf kitap sayısını zaman içerisinde daha da çoğaltmıştır. Fakat XIX. asırda Osmanlı'nın Bulgaristan'daki siyasi durumunun değişmesi üzere Vidin'deki nüshaların çoğu gibi Hasan Ağa'nın vakıf kitapları da önce Sofya'ya taşınmış ve nihayetinde 1888 yılında İstanbul'a getirilerek Beyazıt Kütüphanesi'nde muhafazaya alınmıştır.

Anahtar Kelime: Yeniçeri Ağası, Belgrad, Vidin, Niş, Osmanlı Kitap Kültürü, Kitap Vakfı.

Abstract

In the Ottoman state organization, members of the dynasty and high-ranking officers established foundations for the benefit of the people without expecting any material return. These foundations were mostly in the form of buildings such as mosques, madrasahs, zawiya's and fountains. Some others chose to endow "books" for charity, one of them was Hasan Agha, who served as Janissary Agha between 1723-1730. Moreover, Hasan Agha, who was trained in the Janissary Corps, started donating books while he was the Turnacıbaşı. As stated in the endowment deed, Turnacıbaşı Hasan Agha placed these books in his maşid in Belgrade Castle for those who aspired to knowledge. In the inscription he left in each donated book, he stipulated that after use, the books must be returned to the hâfız-ı kütüp (library official) and must not be taken as pledge, sold, embezzled, or removed from Belgrade. When Belgrade was captured, he did not abandon the books to their fate, but relocated them to the more secure fortresses in Niş and Vidin and endowed them there. Afterwards, he continued to donate new artefacts to his collection in Vidin. During this period, when he was promoted to the rank of janissary agha and his responsibility for the Janissary Corps increased considerably, he did not neglect his collection, and gradually expanded the number of endowed books in Vidin over time. However, with the change in the political situation of the Ottoman Empire in Bulgaria in the XIXth century, Hasan Agha's endowed books, like most of the books in Vidin, were first moved to Sofia. In 1888, they were brought to Istanbul and placed under the protection of Beyazıt Library.

Keyword: Janissary Agha, Belgrade, Vidin, Niş, Ottoman Book Culture, Book Endowment.

Giriş

Fatih Sultan Mehmed devrinde hazırlandığı belirtilen *Kanunname-i Ali Osman*'da “sair ağalardan büyüktür” ifadesi ile işaret edilen yeniçeri ağası, XIV. asrın ikinci yarısında kurulan ve zamanla Osmanlı askerî teşkilatının önemli bir parçası hâline gelen Yeniçeri Ocağı'nın lideridir¹. Osmanlı Devleti'nin idari ve askerî teşkilatında üst düzey bir rütbeye sahip olan yeniçeri ağası, Yeniçeri Ocağı neferlerinin disiplini, ihtiyaçlarının karşılanmasına ve bilhassa savaş için hazır tutulmasına kadar birçok alandan sorumlu olmuşlardır. Savaş zamanı da orduya nefer sağlayan yeniçeri ağalarının birçoğu seferlerde bizatihi çarpışmalara katılmışlardır. Ayrıca askerî kumandanlığının yanı sıra İstanbul'da asayiş ve nizamın sağlanması için büyük bir misyon üstlenmişler, asırlarca ahalinin huzurla yaşaması adına neferleri ile görev icra etmişlerdir. Dahası devlet protokollerinin ayrılmaz bir parçası olan yeniçeri ağaları, merasimlerde makamlarını tüm ihtişamları ile temsil ederken aynı zamanda bu merasimlerin güvenlik içerisinde yapılmasını da sağlamışlardır².

Askerî ve idari birçok vazifeyi aynı anda icra eden yeniçeri ağaları, devlet tarafından kendilerine verilen sorumluluk haricinde birçok üst düzey devlet memuru gibi halkın tasarrufu için hayır eserleri kurmuşlardır. Bunlar içerisinde Balkanlarda ve Anadolu'da vakfedilmiş cami, tekke, Mevlevihane, medrese ve çeşme gibi birçok hayır eseri bulunmaktadır. Hiçbir maddi karşılık beklemeden halkın kullanması için eserler vakfeden yeniçeri ağaları içerisinde ise Hasan Ağa farklı bir portre çizmektedir. Nitekim onun vakfettiği eserler kitaptır. Dahası Hasan Ağa kitap vakfetmeye yeniçeri ağası olmadan çok önce başlamıştır.

Osmanlı askerî teşkilatı dahilinde vazife yapanların kitapla ilgilenmesi sıklıkla rastlanılan bir durum değildir³. Yeniçeri Ağası Hasan Ağa, bu istisnalardan biri olmasının yanı sıra kitap toplama ve onları koruma konusundaki tavrı ile de ayrıca dikkat çekmektedir. Öyle ki bu çalışma da askerî teşkilat dahilinde vazife yapan birinin, devletin sınır bölgesindeki kalelere kitap bağışlaması ve korumasını tüm yönleri ile ortaya koyabilme amacıyla meydana gelmiştir. Öncelikle şunu söylemekte

1 *Atam Dedem Kanunu; Kanunnâme-i Âl-i Osman*, haz. Abdülkadir Özcan, Yitik Hazine, İstanbul 2013, s. 6.

2 Ayşenur Erdoğan, *Osmanlı Devleti'nde Yeniçeri Ağalığı Kurumu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024, s. 13-20.

3 Az sayıdaki örnekten biri de Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa'dır ki Karaferye'de bulunan Câmî-i Atik'e kitap bağışlamış ve buraya ayrıca hafız-ı kütüp görevlendirip, günlük beş akçe ile maaşa bağlamıştır. Bk. İsmail E. Erünsal, *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik: Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu*, 3.bs., Timaş Yayınları, İstanbul 2020, s. 282.

fayda vardır ki Hasan Ağa, farklı rütbelerde kitap bağışı yapan biri olduğundan, süreç onun askeri kariyeri ile takip edilmiştir. Bunu yaparken onun vazife tarihlerini net olarak ortaya koyabilmek için Osmanlı Arşivi'nde yer alan resmi kayıtlar kullanılmıştır. Akabinde bahsi geçen kitapların Hasan Ağa'dan sonraki durumu anlatılırken, bilhassa Balkanlarda yaşanan gelişmeler ve nüshaların İstanbul'a taşınması süreci, bu konuda literatüre kazandırılmış çalışmalarla desteklenerek ortaya konmuştur. Vakfetme süreci ve eserlerin İstanbul'a taşınması anlatıldıktan sonra Hasan Ağa'nın Vidin Şer'iyye Sicili'ne işlenen listedeki kitapları ile Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde tespit edilenlere dair ayrıntılar ele alınmıştır. Ayrıca vakfedilmiş kitaplar ve muhtevalarına dair detaylar ve buna bağlı olarak değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışmanın nihayetinde ise Vidin Şer'iyye Sicili'ne kaydedilenler ve Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi'nde tespit edilenler için oluşturulmuş listelere yer verilerek Hasan Ağa'nın vakıf kitaplarına dair bir veri ortaya konmuştur.

Belgrad'dan Vidin'e

Osmanlı vakıf kütüphanelerinde yer alan kitaplardaki vakıf kayıtları ve mühürler, eserin maliki yani sahibini, nüshanın ilim talibinin hizmetine sunulması ve dolaşım sürecine dair önemli ayrıntıları ihtiva etmektedir⁴. Nitekim Hasan Ağa'nın vakfettiklerinde bulunan alametler de onun kariyerine ve kitapların akıbetine dair çok önemli bilgiler sunmaktadır. Öyle ki bahsi geçen kayıtlardan da anlaşıldığı üzere Hasan Ağa, Yeniçeri Ocağı'nın katar ağalarındandır. *Katar* ya da *silsile-i meratib*, yeniçeri ağasının kul kethüdasından seçilmesi üzerine alt kademelerdekilerin birer rütbe yükselmesi demektir. Yani bu sisteme göre kul kethüdası yeniçeri ağalığına getirildiğinde, diğer rütbeliler genellikle *kethüdayeri* → *muhzır ağa* → *turnacıbaşı* → *samsoncubaşı* → *zağarcubaşı* → *kul kethüdası* sıralaması ile birer kademe yükseltilmektedir⁵. İşte bu silsilede yer alan ve yeniçeri ocağının zabitlerinden olan Hasan Ağa'nın kitap vakfetmeye henüz turnacıbaşı iken Belgrad'da başladığı tespit edilmiştir⁶.

4 Adam Gacek, *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*, çev. Ali Benli-M. Cüneyt Kaya, Klasik Yay. İstanbul 2017, s. 344; Orhan Bilgin, "Temellük ve Tehâsüb Kaydı", *DİA*, C 40, s. 412; Ali Aslan, *Yazma Eserlerde Mülkiyet Tezâhürleri ve Temellük Kayıtları: Reîsülküttâb Acem Bekir Efendi Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024, s. 49

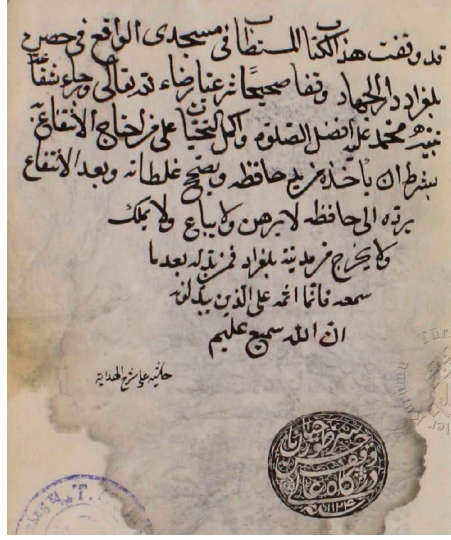
5 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) Bab-ı Asafi Amedi Kalemî (A.{{AMD}}, 23/58, 1195 (1781); BOA, Ali Emiri Ahmed III (AE.SAMD.III), 226/21793, 19.Ra.1143 (2 Ekim 1730); BOA, Ali Emiri Ahmed I (AE.SMHD.I), 259/21079, 10.S.1164 (8 Ocak 1751); BOA, Topkapı Sarayı Müze Arşivi Evrakı (TS.MA.e), 804/92, 10.B.1203 (6 Nisan 1789); Erdoğan, *Yeniçeri Ağalığı Kurumu*, s. 124.

6 Turnacıbaşı ya da bir başka deyişle ser-turnaî, Yeniçeri Ocağı'nın 68. ortası olan turnacıların

Kanûnî Sultan Süleyman zamanında alınan (1521) Belgrad Kalesi, devletin bölgeye hâkimiyeti ve Macaristan fethi için oldukça önem arz etmekteydi. Bundandır ki fethiye giden yoldaki önemini vurgulamak için belde *dârü'l-cihâd* sıfatıyla nitelendirilmiştir⁷. Resim 1'de görüleceği üzere mühründen H.1123 (M.1711/1712)'te vazifede olduğu anlaşılan Turnacıbaşı Hasan Ağa da vakfettiği eserlere düşürdüğü Arapça kayıta *dârü'l-cihâd* ibaresini kullanmıştır. Dahası bağışladığı eserlerin her birine yazdırdığı vakıf kaydında “bu güzel kitabı Belgrad-ı dârü'l-cihâd kalesinde bulunan mescidim için sahîh ve şer‘-i şerife uygun bir vakıf olarak, Allah’ın rızasını gözeterek ve Resulünün şefaatinin umarak, ihtiyaç duyanlar faydalansın diye vakfettim” manasına gelen ifadeler kullanmıştır. Kalede bir mescidi bulunduğu anlaşılan turnacıbaşı, kitapların kullanıldıktan sonra hafız-ı kütübe teslim edilmesini, herhangi bir şekilde rehin verilmemesi, satılmaması, zimmete geçirilmemesi ve Belgrad’dan çıkarılmamasını kesinlikle şart koşmuştur. Nüshaları bir arada tutabilme adına şartlarını sıraladıktan sonra eseri kullanmak için alanın, işinin ehli olması kaidesiyle, tashih yapmasından, gerekli şerh ve haşiyeleri yazmasından memnun olacağını da ayrıca beyan etmiştir. “Şimdi her kim, bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, vebali sırf onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphe yok ki Allah, her şeyi iştir ve bilir” manasına gelen Bakara Suresi’nin 181. ayeti ile vakfiyesini mühürlemiştir.

liderine verilen isimdir. Kuruluşu Yıldırım Bayezid devrine dayanan bu ortanın mesuliyeti, padişahın çıktığı avlarda kullanılmak üzere tazı beslemektir. Ayrıca yine sultanın avlarına besledikleri turnalardan da götürürlerdi. Bk. Ayşe Pul, *Yeniçeri Ocağı’nın 68. Ortası Turnacıbaşılık*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016, s. 76-78; Gülgün Üçel-Aybet, *Avrupalı Seyyahların Gözüyle Osmanlı Ordusu [1530-1699]*, İletişim, İstanbul 2010, s. 116.

7 Jovanka Kalić, “A millennium of Belgrade (Sixth-Sixteenth centuries) A Short Overview”, *Balkanica*, XLV (2014), s. 93; Ömer Gezer, *Kale ve Nefer; Habsburg Serhaddinde Osmanlı Askeri Gücü (1699-1715)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2020, s. 178.

Resim 1: Ser-Turnacıyan-ı Dergâh-ı ‘Âli Hasan’ın Vakıf Kaydı ve Mührü
Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B2463.

Hasan Ağa, Belgrad’daki iki yıllık vazifesinin ardından önce Mayıs 1713’tе samsoncubaşılığa/ seksoncubaşılığa yükselmiş⁸, Ocak 1714’tе ise Hotin Kalesi muhafazasında bulunan Zağarcıbaşı Mehmed Ağa’nın kul kethüdalığına yükselmesi üzerine onun yerine geçmiştir⁹. Rütbesi ve görev yeri değişen Hasan Ağa’nın kitap vakfetmeyi burada da sürdürdüğü, mührünün (Resim 2) de yer aldığı nüsha vesilesiyle tespit edilmiştir. Hotin’e eski kul kethüdası tarafından inşa edilmiş camiye kendi malıyla bir dolap yaptırıp içerisine kitap vakfetmiştir. Osmanlı Türkçesi ile yazılan vakıf kaydında ise bilhassa kalenin dış mahallesinde yaşayan ahaliden biri kitap istediğinde hafız eliyle çıkarılıp kefilile verilmesini, kullanıldıktan sonra geri teslim edilmesini ve Hotin’den asla çıkarılmamasını şart koşmuştur¹⁰.

8 Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretname*, haz. Mehmet Topal, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 2018, s. 963; Seksoncubaşı Hasan olarak kalelerde nefer sayımı için görevlendirilmesi için ayrıca bk. BOA, Bab-ı Asaî Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri (A. {DVNSMHM.d}, 120/5, Evasıt.B.1125 (Ağustos 1713).

9 BOA, A. {DVNSMHM.d}, 120/416, Evahir. Z.1125 (Ocak 1714)

10 Vakfiyenin tam hâli şu şekildedir: *İşbu kitabı Hasbünallâhu teâla ve taleben li-merzât rabbihî'l-a'lâ vakf-ı sahîh şer'i ile Vakf eylediğimden sonra şöyle şart u ta'yîn eyledim ki kitâb-ı mezbur Hotin Kal'ası derûnunda vâkî' sâbıkâ kul kethüdâsı binâ ve ihdâs eyledüğü câmi'-i şerîf derûnunda malım ile binâ olunan dolâba vaz' u hıfz olunub kal'a vâroş ahâlîleri isti'mâl u istinsâh murâd eylediklerinde hâfızı yediyle ihrâc ve kefil ile virilüb hân-i isti'mâlde galatâtı tashîh u terkîm ve ba'de'l-intifâ' hâfızına teslim ve medîne-i mezburâden ihrâc olunmaktan selîm ola. Femen beddelehu ba'de mâ semî'ahu fe-innemâ ismuhu 'alellezine yubeddiluneh innallâhe semî'un 'alîm.*

Resim 2: Ser-zağarî Hasan Ağa İbareli Vakıf Mührü Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B2336.

Hasan Ağa'nın, Hotin Kalesi'nde zağarcıbaşı olarak vazife icra ettiği sırada Belgrad Kalesi, Osmanlı'nın Macar sınırındaki mevkiileri tek tek kaybetmesine müteakip tehlikeye düşmüştür. XVII. asrın son çeyreğinden itibaren bölgedeki hâkimiyeti lehine değiştiren Habsburglar, Haziran 1717'de kuşattıkları kaleyi iki ay nihayetinde Osmanlı'dan teslim almıştır¹¹. Belgrad'ın kaybı Osmanlı'nın bölgedeki askerî varlığına darbe vurmuş, buradaki asker, bir divan-ı hümayûn kaydında da işaret edildiği üzere bilhassa Vidin, Niş ve etraftaki kalelere dağıtılmıştır¹². İşgal edilmiş kaledaki Osmanlı eserleri ise malum akıbete sürüklenirken, Hasan Ağa kendisine ait olan mescide vakfettiği kitapları kaderine terk etmemiştir.

Mart 1718 tarihli divan kaydından zağarcıbaşılıktan alındığı, ancak Hotin'in muhafazasında normal bir zabıt olarak görev yaptığı anlaşılan¹³ Hasan Ağa, 19 Ağustos 1719'da kul kethüdahgî¹⁴ makamına getirilmiştir¹⁵. Bu vazifede iken

Vakfiye ve mührün yer aldığı nüsha için ayrıca bk. İbnü's-Sâ'âtî, Ebu'l-Abbâs Muzafferuddin Ahmed b. Ali b. Sa'leb el-Bağdâdî el-Hanefî, *Mecma'u'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyireyn*, Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B2336.

11 Gezer, *Kale ve Nefer*, s. 178-179; 214-216.

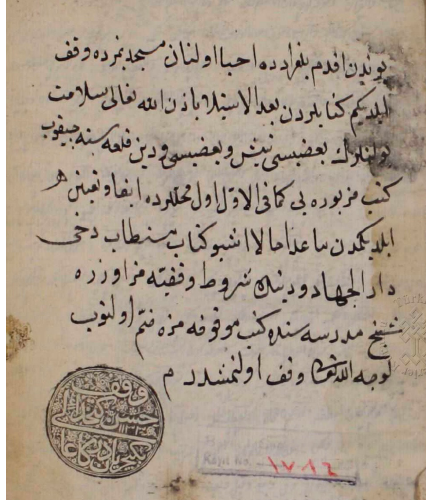
12 BOA, A. {DVNSMHHM.d, 127/811, Evail.N.1130 (Ağustos 1719); ayrıca bk. BOA, Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), 17018, 1129 (1717); BOA, Cevdet Askeriye (C.AS), 663/27862, 14.Za.1129 (20 Ekim 1717).

13 BOA, A. {DVNSMHHM.d, 127/197, Evahir.R.1130 (Mart 1718)

14 Kul kethüdası, yeniçeri ağasından sonra Yeniçeri Ocağı'nda en yüksek rütbelilerden biridir. Muharebe zamanında askerin düzeninin sağlanmasından, barış zamanında Yeniçeri Ocağı'nın neferlerinin davalarını dinlemeye kadar birçok vazife icra etmekteydi. *Kavân-i Yeniçeriyân (İnceleme-metin-dizin)*, haz. Özgül Özbek, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale 2017, s. 124-125; Üçel-Aybet, *Avrupah Seyyahların Gözüyle Osmanlı Ordusu*, s. 113-114.

15 Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 1106.

vakfetmeye devam ettiği kitaplara düşürdüğü kayıt ise daha önce Belgrad'da bağışladıklarının akıbetine ışık tutmaktadır. Osmanlı Türkçesi ile yazılan bu kayda göre Hasan Ağa, turnacıbaşı iken Belgrad'daki mescide vakfettiği kitapları kale işgal edilince oradan alıp, tıpkı devletin askere yaptığı gibi Niş ve Vidin kalelerine dağıtmıştır. Dahası Kul Kethüdası Hasan Ağa Belgrad'ın dârü'l-cihâd sıfatını devrettiği Vidin Kalesi'ndeki Şeyh Medresesi'ne, daha önce koyduklarının yanına vakıf şartlarıyla yeni kitaplar bağışlamıştır.

Resim 3: Vakf-ı Hasan Kethüdâ-i Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı 'Âlî Mührüyle Vakıf Kaydı
Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B1786¹⁶.

Sultan I. Bayezid döneminde Osmanlı topraklarına katılan Vidin, 1717'de Belgrad'ın elden çıkmasına kadar bir iç kale statüsündeydi¹⁷. Fakat Belgrad'ın kaybedilmesi onu sınırdaki önemli bir kale hâline getirmiş ve Vidin gerçekleştirilen faaliyetler ile adeta baştan inşa edilmiştir¹⁸. Kale genişletilip askerî tahkimatı güçlendirilirken, Hasan Ağa da buradaki kitap sayısını arttırmayı sürdürmüştür¹⁹. Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'nın 18 Aralık 1723'te²⁰ aniden vefatı üzerine yerine geçen Hasan Ağa,

¹⁶ <https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0762>

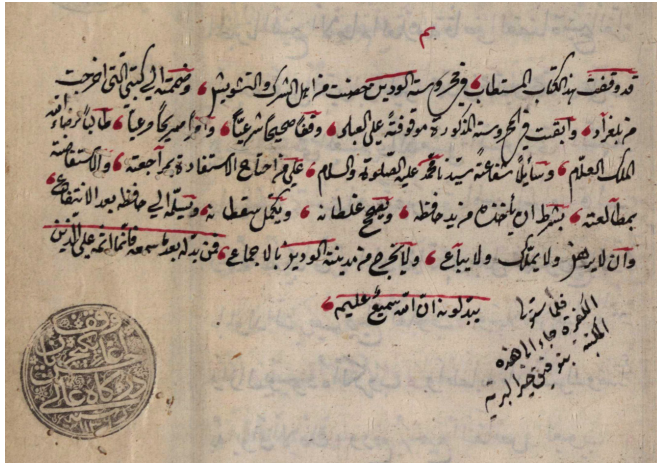
¹⁷ Ayşe Kayapınar, *Le Sancak Ottoman de Vidin du XV à la fin du XVI Siècle, Les Éditions Isis*, İstanbul 2011, s. 67-69.

¹⁸ Mahir Aydın, *Vidin Kalesi: Tuna Boyu'ndaki İnci*, Ötüken, İstanbul 2015, s. 31; Hava Selçuk, *Tuna Boyunda Bir Osmanlı Kenti Vidin (XIX. Yüzyıl)*, Çizgi, Konya 2013, s. 31.

¹⁹ Erdoğan, *Osmanlı Devleti'nde Yeniçeri Ağalığı Kurumu*, s. 79.

²⁰ BOA, AE.SAMD.III, 226/21793; Katib Çelebi, *Takvimü't-Tevarih*, Selimiye, s. 243; Şeyhi

devletin en prestijli askerî grubunun sorumluluğunu üstüne alırken, yeni rütbesiyle Vidin'e kitap vakfetmeye devam etmiştir. Yeniçeri ağası ibareli mührünün bulunduğu kayıta “şirk ehlinde ve karışıklıklardan korunmuş Vidin şehrinde” vakfettiğini işaret ettiği kitapları Belgrad'dan getirdiklerinin arasına eklemiştir. Ayrıca turnacıbaşı iken vakfettiklerindeki gibi şartlarını da belirtmiştir. Allah'ın rızasını ve Hz. Peygamber'in şefaatinin umarak vakfettiği bu kitapları içeriğinden faydalanacak ve okumaktan feyz alacak kişilere bırakmıştır. Kitapların rehin verilmemesini, zimmete geçirilmemesini ve hiçbir şekilde Vidin'den çıkarılmamasını da şart koşturmuştur. Daha önce olduğu gibi vakfyesini “Şimdi her kim, bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, vebali sırf onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphe yok ki Allah, her şeyi işitir ve bilir” manasına gelen Bakara Suresi'nin 181. ayeti ile nihayete erdirmiştir.

Resim 4: Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın Vakıf Kaydı ve Mührü
Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B5323/2.

Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Nusretname*'sinde “Arnavud”, müellifi meçhul *Vefâyât Târîh-i Beşer* adlı eserde “Evliya”, Vidin Sicili'ndeki bir kayıta ise “Sofu” lakabıyla anılan²¹, düşürdüğü kayıtlardan ilme talip kişiler için kitap vakfetmeyi çok

Mehmed Efendi ve Raşid Mehmed Efendi, Hasan Ağa'nın makama geliş tarihini bir ay gecikmeli göstermektedirler. Bk. Şeyhi Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ, Şeyhi'nin Şaka'ik zeyli (inceleme-tenkidi metin-dizin)*, C 4, haz. Ramazan Ekinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2018, s. 3357; Raşid Mehmed Efendi ve Çelebizade İsmail Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli (1071-1141/1660-1729)*, haz. Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır, Ahmet Zeki İzgöer, Klasik Yayınları, İstanbul 2013, s. 1346.

²¹ Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretname*, s. 1124, 1127; *Vefâyât Târîh-i Beşer*, Müstensih: Mustafa Samih, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr.5079, vr.54a.

önemsemediği ve akıbetlerini de koruma altına aldığı alenen anlaşılan Hasan Ağa'nın, askerî teşkilatın en yüksek rütbesindeki yedi yıllık vazifesi Lale Devri'ni sonlandıran hadiseler ile nihayete ermiştir. 28 Eylül 1730'da başlayan ve tarihe Patrona Halil İsyanı adıyla kazınan hadiselerin sonunda asilerin Sarraç Mehmed adında birini yenici ağılığına getirmeleri üzerine Hasan Ağa *Abdi Tarihi*'nde yer aldığına göre kendini 40 akçe ile emekli etmiştir²². Hatta *Subhî Tarihi*'nde beyan edildiği üzere makamın yeni sahibi Zorba Sarraç Mehmed tarafından şehirde durması sakıncalı bulunarak Hasan Ağa Rodos'a sürülmüştür²³. Hasan Ağa'nın görevden ayrıldıktan sonra kitap vakfetmeye devam ettiğine dair şimdilik bir bilgiye ulaşılamamıştır. Vidin'de topladığı ve yenilerini vakfetmeye devam ettiği kitaplar için ise ilerleyen zamanlarda başka bir süreç başlamıştır. Bu sürecin ilk aşaması Pazvandoğlu Osman eliyle gerçekleşmiştir. Bölgenin yerel yöneticilerinden olan Pazvandoğlu Osman²⁴, XVIII. asır sonralarından itibaren idaresinde yetki sahibi olduğu Vidin'i sosyal ve kültürel anlamda kalkındırmak üzere yollar, dinî yapılar ve kamu binaları inşa ettirmiştir. Bilhassa bu yapılardan bir tanesi de babasına ithafen yaptırdığı caminin hemen yanına annesinin hatrasına H.1215 yılında inşa ettirdiği kütüphanedir. Osmanlı Devleti'nde İstanbul dışında inşa edilmiş ilk müstakil kütüphanelerden biri olarak kabul edilen bu kuruluş, Pazvand aile fertlerinin bağışları da dahil olmak üzere şehirdeki birkaç kütüphane koleksiyonunun toplanmasıyla meydana gelmiştir²⁵. Bu koleksiyonlardan biri de Hasan Ağa'ya aittir.

22 1730 Patrona İhtilâli Hakkında Bir Eser: *Abdi Tarihi*, haz. Faik Reşit Unat, TTK Yay., Ankara 2020, s. 24-33, 38, 48.

23 Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi, Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744 (inceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Mesut Aydınar, Kitabevi, İstanbul 2007, s. 57.

24 Kökenlerinin Bosna'ya dayandığı işaret edilen Pazvand ailesinin Vidin'deki varlığı Ömer Pazvand ile başlatılmaktadır. Babasının ölümünden sonra buraya yerleştiği düşünülen Ömer Pazvand, sebebi bilinmeyen bir sebepten şehirden çıkartılıp Belgrad Kalesi'ne sürülmüştür. 1736-1739 Avusturya Savaşı'ndaki faydalarından dolayı affedilerek Vidin'e geri dönmesine izin verilmiş, fakat bölgenin en güçlü ayanlarından olan bu kişi, usulsüzce mülk zimmet edinme ve halkı kıskartma gibi kanuna aykırı hareketlerden 1789'da idam ile cezalandırılmıştır. Onun öldürüldüğü dönemde Arnavutluk'a kaçtığı söylenen oğlu Osman ise babasından yıllar sonra yine Osmanlı-Avusturya savaşı sırasında gösterdiği yararlılığa binaen Sultan III. Selim tarafından affedilerek Vidin'e dönmesine izin verilmiştir. Zaman içerisinde büyük bir güç sahibi olan ve asi hareketlerle defalarca Osmanlı yönetimi ile karşı karşıya gelen Pazvandoğlu Osman, Vidin şehrini kalkındıracak önemli faaliyetlere imza atmıştır. Kemal Beydilli, "Pazvandoğlu, Osman", *DİA*, C 34, s. 208-210; Nagehan Üstündağ Özdemir, *18. Yüzyılda Vidin Şehrinin Sosyo-Ekonomik Panoraması (1790-1808)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014, s. 254-255.

25 Mihalia Stajnova, "Ottoman Libraries in Vidin", *Etudes Balkaniques*, No. 2, 1979, s. 61; Machiel Kiel, "The Date of Construction of the Library of Osman Pasvantoglu in Vidin", *Etudes Balkaniques*, No. 3, 1980, s. 118; Ahmet Altay, "Pazvantoğlu Osman ve Vidin'de Kurduğu Kütüphane", *Bilgi Yönetimi*, C III/S. 2, s. 186, 189; Üstündağ Özdemir, *18. Yüzyılda Vidin Şehrinin Sosyo-Ekonomik Panoraması (1790-1808)*, s. 202.

Resim 5: Aynı sayfada *An Vakf-ı Kütüphâne-i Vidin* ve *Vakf-ı Hasan Ser-Turnacıyân-ı Dergâh Âlî Sene 1123* Mühürleri Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B5945/1.

Pazvandoğlu'nun Vidin'de kurduğu bu büyük kütüphanenin XIX. asrın son çeyreğine kadar gelişmeyi sürdürdüğü ve şehrin kültürel hayatında önemli bir yer edindiği bilinmektedir. Ancak 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın siyasi sonuçları kütüphaneyi de etkilemiştir. Zira bu savaşın nihayetinde Bulgaristan Rus hâkimiyetine girmiş, bölge Müslümanları ve İslam eserleri için Bulgar zulmü başlamıştır²⁶. Osmanlı'nın bölgedeki hâkimiyetini kaybetmesi ile başlayan Bulgar zulmünden Vidin'deki tüm kütüphaneler de payını almıştır. Birçoğu çalınıp satılan kıymetli kitapların sayfaları bakkal dükkanlarında kahve ve şeker külahı yapılmıştır. Bununla birlikte Hasan Ağa'nın kitaplarının bulunduğu Pazvandoğlu Kütüphanesi'nin de bu zulme maruz kaldığını ancak tamamen yağmalanmadan duyarlı bir Rus kumandan tarafından koruma altına alındığına dair bilgiler de bulunmaktadır²⁷.

Bulgaristan'dan gelen olumsuz haberler üzerine Osmanlı Devleti sağ kalmış kitaplar için girişimlerde bulunmuştur. Öncelikle Vidin'deki tüm kütüphanelerde bulunan kitapların tespiti ve tutanaklarının hazırlanması için bir görevli tayin edilmiştir. Ancak bahsi geçen kişi bilhassa Pazvandoğlu'nun yaptırdığı büyük kütüphaneye kilitli olduğundan girememiştir. Kütüphane yasağından hayli rahatsız olan Osmanlı yönetimi Bulgar hükûmeti ile iletişime geçmişse de görüşmelerin neticesinde kitaplar sadece şehrin müftüsünün erişimine açılmış, halkın burayı kullanmasına izin çıkmamıştır. Vidin'de kitaplar için durum yıllar içerisinde iyileşmezken, Osmanlı Devleti de bu konuda takibi bırakmamış ve eserlerin akıbetini öğrenebilmek için ara ara Bulgar hükûmetine başvurularda bulunmuştur. En

26 Mehmet İpşirli, "Bulgaristan'daki Türk Vakıflarının Durumu (XX. Yüzyıl Başları)", *Belleten*, C 53/S. 207-208, 1989, s. 683.

27 Stajnova, "Ottoman Libraries in Vidin", s. 62; Altay, "Pazvantoğlu Osman ve Vidin'de Kurduğu Kütüphane", s. 192-193.

nihayetinde Ağustos 1887’de Osmanlı tarafından kitapların İstanbul’a getirilmesi için Vidin muhacirlerinden Bürokrat Mahmud Nedim Efendi görevlendirilmiş ve bu durum Bulgar tarafına iletilmiştir. Aralık 1887’de ise Bulgar Bakanlar Kurulu kitapların önce Sofya’ya taşınması, burada incelenmesi ve sadece dinî içerikli olanların Osmanlı’ya teslim edilmesi yönünde karar almıştır. Vidin’in Müslüman ahalisinin isteği ile otuz dinî içerikli kitap iyi korunma şartıyla burada bırakılırken geri kalanı aynı ayın sonunda Sofya’ya taşınmıştır. Vidin’den getirilen 2.664 kitap burada Mahmud Nedim Bey’in de içinde bulunduğu bir komisyon tarafından incelemeye alınmış ve nihayetinde 2.009’u Osmanlı’ya teslim edilmek üzere ayrılmıştır. Ocak ayının sonunda İstanbul’a götürmek üzere Vidinli Mahmud Nedim Bey’e zimmetlenen kitaplar 18 Şubat 1888’de Beyazıt Umumi Kütüphanesi’ne teslim edilmiştir. Turnacıbaşı, zağarcıbaşı, kul kethüdası ve en nihayetinde yeniçeri ağası olan Hasan Ağa’nın Belgrad’da bağışlamaya başladığı, düşman eline düşmeden Vidin’e yerleştiği ve burada arasına yenilerini eklediği kitapları da böylelikle İstanbul’a gelmiş ve Beyazıt Umumi Kütüphanesi’nde muhafazaya alınmıştır²⁸.

Hasan Ağa’nın Kitapları

Hasan Ağa’nın koleksiyonuna dair tespit edilen en eski liste, kendisinin yeniçeri ağası vazifesinde bulunduğu 15 Rebiülevvel 1141/19 Ekim 1728 tarihine aittir. Vidin Şer’iyye Sicilleri’nde yer alan²⁹ bu kaydın hemen başında Hasan Ağa’nın Belgrad’da vakfettiği kitapları, kalenin istilasına üzerine hâfız-ı kütüb Hasan Efendi’nin kurtardığı ve Vidin’e getirdiği beyan edilmektedir. Devamın da ise “kütüb-i mevkûfun defteridir ki” ibaresi ile 113 nüshanın yer aldığı bir liste verilmiştir³⁰.

28 BOA, Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (MEMKT), 76/90, 5.N.1299 (21 Temmuz 1882); BOA, MEMKT, 1244/98, (tarihsiz); BOA, Hariciye Nezareti Sofya Sefareti (HR.SFR.04.), 700/48, 25.Ra.1305 (11 Aralık 1887); BOA, HR.SFR.04, 720/47, 25.Ra.1305 (11 Aralık 1887); BOA, Hariciye Nezareti İdare (HR.İD), 1371/10, 25.R.1305 (10 Ocak 1888); *From the Collection of Ottoman Libraries in Bulgaria During the 18th and 19th Centuries*, Compilers: Stoyanka Kenderova & Zorka Ivanova, St. Cyril and Methodius National Library, Sofia 1999; Altay, “Pazvantoğlu Osman ve Vidin’de Kurduğu Kütüphane”, s. 193-195.

29 Vidin Şer’iyye Sicilleri (Sofya Milli Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü), S 160a, I, 1b; Naklen: Orlin Sabev, “Bulgaristan Örneği Işığında Balkanlar’da Osmanlı Medrese Kütüphaneleri”, *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar*, 2014, s. 155, 167-171; Bk. Ek I.

30 Bu liste ise Orlin Sabev tarafından Bulgaristan’daki medrese kütüphanelerine dair 2014 yılında hazırlanan bir makale içerisinde yayımlanmıştır. Bk. Orlin Sabev, “Bulgaristan Örneği Işığında Balkanlar’da Osmanlı Medrese Kütüphaneleri”, *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar*, 2014, s. 167-171.

Hasan Ağa’nın kitapları için kaynaklık eden bir liste daha bulunmaktadır. Bu liste Osmanlı

Bununla birlikte bahsi geçen liste dikkatle incelendiğinde bazı nüshaların aynı cilt içerisinde birden fazla eserin bir araya getirilmesi sonucunda oluştuğu tespit edilmiştir. *Hüssam Kati ma'a bir dua ve Velediyye*, *Kavaid-i İ'zaz ma'a Resail*, *Metn-i Feraiz ma'a Risaletü'l-hisab* birden fazla eserden müteşekkil nüshalardan sadece bir kaçıdır. Bunlardan bazıları için detay vermek gerekirse örneğin Vidin Sicili'ne *Hüssam Kati ma'a bir dua ve Velediyye* olarak kaydedilen nüsha Hüsâmeddin Hasan el-Kâtî'nin Şerhu İşâgûcî ile *er-Risâletü'l-Velediyye fî Âdâbi'l-Münâzara*, *Tehzîbü'l-Mantık ve'l-Kelâm ve el-Matla*³¹ isimli eserlerin beraber ciltlenmiş hâlidir. Yine bunlardan biri olan ve *Usul-i Hadis Nuhbetü'l-fiker ma'a şuruh-ha* şeklinde kaydedilen nüsha *Nühzetü'n-Nazar fî Tavzîhi Nuhbeti'l-Fiker*, *Hâşiye alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker* ve *Ma'rifetu Merâtibi'l-Mevsûfîn bi't-Tedlîsi fî Esânûdi'l-Ehâdîs* ve *Şerhu'l-Varakât*'tan müteşekkildir³².

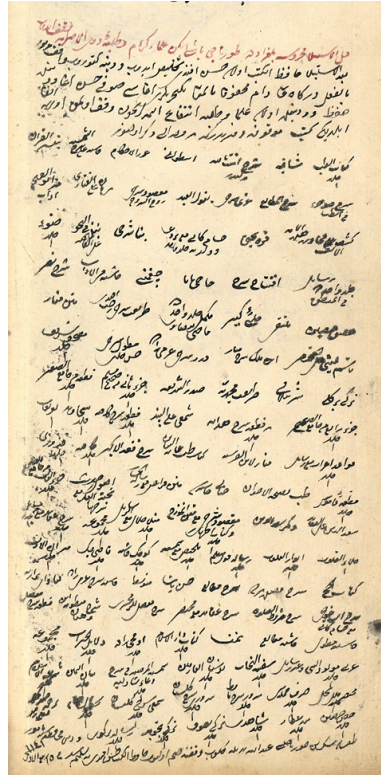
Osmanlı kütüphaneleri için kendi devirlerinde oluşturulmuş birçok kayıta kitaplar için kısaltmalar, ism-i meşhurlar ve eksik ya da hatalı bilgiler kullanıldığı bilinmektedir ki Vidin'de Hasan Ağa'nın koleksiyonuna dair hazırlanmış olan bu listede de aynı durum söz konusudur. Örneğin Sa'deddin Taftazânî'nin *Şerhu'l-Akâidi'n-Nesefiyye* isimli eseri sicile "Saadeddin 'ale'l-'akaid" ibaresiyle yazılmıştır. Yine Hacı Baba b. İbrahim'in *Hulâsatü'l-İ'râb*'ı "Hacı Baba", Sirâceddin es-Secâvendî'nin *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye*'sinin "Secavend", Sadruşşerî'a es-Sânî'nin *Şerhu'l-Vikâye*'sinin "Sadruşşeria" ve İbnü's-Sâ'âtî'nin *Mecma'u'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyireyn* isimli eserinin "Mülteka"³³ şeklinde yazılmış olması bu konudaki örneklerden bazılarıdır.

Devleti ile Bulgaristan arasında gerçekleşen anlaşma gereğince Vidin'den çıkarılan tüm kitaplar için hazırlanan listedir. Söz konusu listede Hasan Ağa'ya ait 83 kitap görülmektedir. Nitekim bu sayı farkı bazı nüshaların içerisinde mührü bulunan diğer kişiler adına kaydedilmiş olmasından kaynaklanabilir. Liste için Bk. Stoyanka Kenderova, *The Library of Osman Pazvatoğlu in Vidin: The Catalogue of the Library (1837-1887)*, Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski", Sofya 2024, s. 269-451.

31 Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B4427/1; Nr. B4427/2; Nr. B4427/3; Nr. B4427/4; Bahsi geçen eserlerin tam künyesi için bk. Ek II, No. 21, 29, 94 ve 121.

32 Beyazıt Kütüphanesi, Nr. B813/1, Nr. B813/2, Nr. B813/3, Nr. B813/4; Bahsi geçen eserlerin tam künyesi için bk. Ek II, No. 44, 71, 80, 109.

33 *Mülteka* olarak kaydedilen bu eser Hasan Ağa'nın Hotin Kalesi'nde vakfettiği kitaptır.

Resim 6: Hasan Ağa'nın Vidin'de Bulunan Vakıf Kitaplarının 1728 Tarihli Listesi
Vidin Şer'iyye Sicilleri (Sofya Milli Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü), S 160a, I, 1b.

Yeniçeri ağasının vakfettiği kitapların akıbetleri için Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yer alan dijitalleştirilmiş nüshalar tarandığında ise Hasan Ağa'nın 124 vakıf kitabına ulaşılmıştır³⁴. Nitekim kütüphanedeki dijitalleşmenin tamamlanması neticesinde bu sayının artabileceği ihtimali burada özellikle belirtilmelidir. Ayrıca Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın Vidin Sicili'ndeki kaydın tarihinden iki yıl sonra görevden ayrıldığı da göz önünde bulundurulduğunda sayı artışının afaki bir boyuta ulaşmayacağı da muhtemeldir.

34 Burada, özellikle Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Salih Şahin'e, kurumun kataloğu üzerinden Hasan Ağa temelli kayıtlı nüshalara ulaşmamdaki yardımından dolayı müteşekkirim. Yine Hasan Ağa'ya ait kitapların gösterilmesi konusunda istişarede bulunduğum Yazma Eser Uzmanı Dr. Ensar Karagöz'e ve özellikle nüshalara ulaşmada, listelemede ve tespit edilenlerin metin içinde değerlendirilmesinde kendisine sıklıkla başvurduğum Türkiye Yazma Eserler Kurumu Katalog Koordinatörü Dr. Ali Aslan'a çok teşekkür ederim.

Vidin Sicili'nde yer alan kayıt ile Beyazıt'taki tarama nihayetinde elde edilen listenin³⁵ karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan farklar ise burada mutlak suretle değinilmesi gereken hususlardır. Zira Vidin'deki bazı nüshalar Beyazıt'ta sürdürülen çalışma sırasında bulunamamıştır. Sicildeki listede Ustuvani, Çağmini, Kudûrî ve Kara Yahya gibi yazar ismiyle kaydedilmiş bazı kitaplar, *Kaside-i Bürde* ve *Delailü'l-Hayra'*ın nüshaları ve bir adet *Kuran-ı Kerim*'e Beyazıt'ta yapılan taramada bulunamamıştır³⁶. *Şerh-i Akâid ma Resâil* başlığı ile işaret edilmiş nüshada da görüleceği üzere bazıları kitap adı yerine ibare veya ism-i meşhurlar ile kaydedildiğinden künye tespiti yapılamamıştır. Yukarıda beyan edilen sebepler dolayısıyla Vidin'de tutulan listedeki yaklaşık 20'den fazla esere ulaşılmamıştır. Elbette bahsi geçen eserler Sofya'da kalanlar arasında olabilir. Yine Vidin'de bırakılan ama akıbetlerinden anlaşıldığı üzere harap hale düşenler³⁷ arasında yer almaları da ihtimal dahilindedir. Bununla birlikte Beyazıt'taki tarama sırasında bulunan bazı eserlerin de Vidin'deki kayıta yer almadığı anlaşılmıştır. Örneğin Buhârî'nin *el-Câmi'u's-Sahîh*'i Vidin'deki listede bulunmamaktadır. Yine Beyazıt'taki tarama sırasında Hasan Ağa'ya ait olduğu anlaşılan ve içerisinde *Kasidetü'n-Nûniyye*, *Tafsîlü İkdi'l-Ferâ'id (Fevâid) bi-Tekmîli Kaydi's-Şerâ'id*, *Merâki'l-Fellâh bi-İmdâdi'l-Fettâh*, *Hulâsatü'l-İ'râb*, *Kitâbü'l-Hamdiyye*, *el-Mukaddimetü'l-Âcurrûmiyye*, *en-Nazmü'l-Mübîn fi Âyâtü'l-Erba'in*, *Kitâbü's-Salât ve Âmentü Tefsîri*'nin yer aldığı on dört eser Vidin'de tutulan listede yoktur.

Mevcut iki liste arasında bazı farklar olsa da eserlerin konularında bütünlük söz konusudur. Nitekim eldeki verilere bakıldığında Hasan Ağa'nın farklı rütbelerde aynı tarzda eserler vakfettiği anlaşılmaktadır. Öyle ki eserlere düşülen kayıtlarda ulema ve talebenin istifadesi için vakfedildiği işaret edilmektedir. Keza Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi bünyesinde gerçekleştirilen tarama neticesinde ortaya çıkarılan listeden³⁸ de anlaşılabacağı üzere Hasan Ağa'nın ilk olarak Belgrad'da bir mescit dolabında kurduğu kitaplığın içerisindeki eserlerin muhtevası dolayısıyla eğitim amacı güttüğü aşikardır. Ayrıca yine listede görüleceği üzere Vidin'e getirilen koleksiyona, aynı amaç doğrultusunda yeni kitaplar eklenmeye devam etmiştir. Zira klasik bir medrese eğitiminde talebeye okutulan derslere dair birçok kitap yeniçeri ağasının koleksiyonunda yer almaktadır.

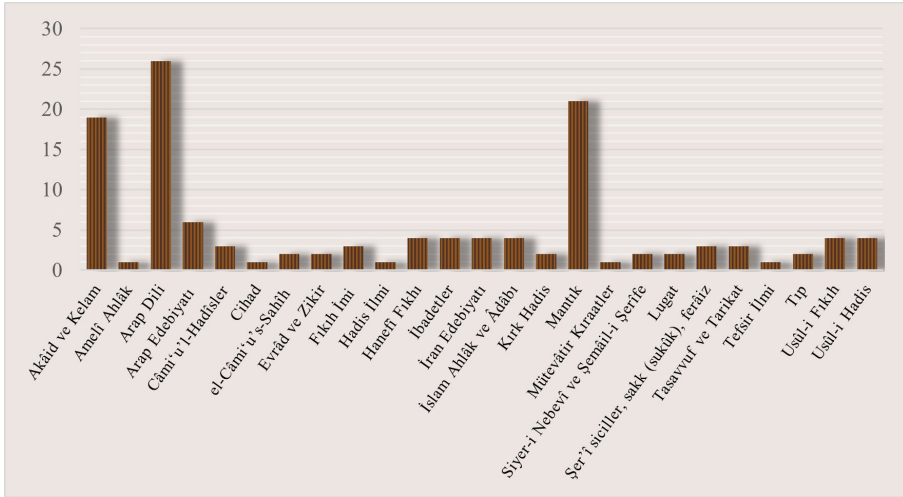
35 Elde edilen liste makalenin sonunda yer almaktadır. Bk. Ek II.

36 Vidin Şer'iyye Sicilleri, S 160a, I, 1b; Sabev, "Bulgaristan Örneği Işığında Balkanlar'da Osmanlı Medrese Kütüphaneleri", s. 167-171.

37 Altay, "Pazvantoğlu Osman ve Vidin'de Kurduğu Kütüphane", s. 194.

38 Bk. Ek II.

Koleksiyonun bugün ulaşılabilen 124 kitabından 26'sı medreselerde sarf, nahv ve belâgat yani Arapça eğitimi için okutulan ve içerisinde *Maksûd*, *İzzî* ve *Binâ* şerhi gibi eserlerin yer aldığı Arap diline dairdir. 21'i ise yine mantık ilmine dairdir ki aralarında *Metâli'i'l-Envâr* ve *İsâgucî* şerhi gibi bu alanın önemli kaynaklarından eserler bulunmaktadır. Hasan Ağa'nın koleksiyonunda kitap sayısı fazla olan bir diğer konu ise akâid ve kelmadır. Genel ifade ile imanın ve İslam'ın esaslarını ortaya koyan bu eserlerin sayısı 19'dur. Listede ön plana çıkan konulardan bir diğeri de hadis ilimleridir. Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-Sahîh*'leri haricinde câmi'u'l-hadîs, usûl-i hadîs, hadîs ilmi ve kırk hadîs kategorilerinde hayli eser bulunmaktadır. Yine temel şer'î ilimlerden tefsir ve fıkha dair birçok eserin varlığı söz konusudur. Ayrıca Hz. Peygamber'in hayatını anlatan eserler ile evrâd-ezkâr, İslam ahlakı-adabı, ibadetler, tarikatlar ve tasavvuf alanındaki kitaplar ilme talip kişiler için vakfedilmiştir. Arap ve İran Edebiyatı'na dair olanların yanı sıra 2 adet tıp kitabının bulunduğu koleksiyonda bir tane de cihat konulu eser yer almaktadır.

Grafik 1: Koleksiyonda Yer Alan Kitaplarının Konu Dağılımı.

Hasan Ağa'nı koleksiyondaki eserlerin çoğu Arapçadır. 118 Arapça kitap ile birlikte 6 Türkçe ve 1 Farsça kaynak bulunmaktadır. Bahsi geçen tek Farsça eser bir lügattir. Türkçe kitaplar ise *Âmentü Tefsîri*, *en-Nazmü'l-Mübîn fî Âyâtî'l-Erba'în*, *Fezâilü'l-Cihâd*, *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız* ve iki adet *Şerh-i Gülistân*'dır. Bu eserlerden *Âmentü Tefsîri*'ni Hasan Ağa, turnacıbaşı iken vakfetmiştir. Diğer dördü ise yeniçeri ağalığı dönemine aittir. Son olarak Beyazıt'taki koleksiyondan tespit edildiği üzere Hasan

Ağa en fazla kitabı turnacıbaşı iken bağışlamıştır. Nitekim ortaya çıkan listeye bakıldığında Hasan Ağa tarafından eserlerin 105'i turnacıbaşı, 1'i zağarcıbaşı, 5'i kul kethüdası ve 13'ü yeniçeri ağası iken vakfedilmiştir.

Sonuç

Askerî ve idari birçok vazifeyi aynı anda icra eden yeniçeri ağaları, kendilerine verilen sorumluluk haricinde birçok üst düzey devlet memuru gibi halkın tasarrufu için hayır eserleri kurmuşlardır. Genel olarak bu eserlere bakıldığında bunların dinî ve içtimai yapılar olduğu görülmektedir. İşte tam da bu noktada Hasan Ağa, diğer yeniçeri ağalarından ayrılmaktadır. Zira Osmanlı Vakıf Kütüphane tarihinde askerî rütbede bulunan kişilerin kitapla ilgilendikleri, koleksiyon oluşturdıkları ve bunları vakfettikleri sıklıkla rastlanan bir durum değildir. Dahası Yeniçeri Ocağı'nda yetiştiği bilinen Hasan Ağa, kitap vakfetmeye “tüm ağaların en büyüğü” olarak gösterilen yeniçeri ağalığına gelmeden önce turnacıbaşı rütbesinde iken Belgrad'da başlamıştır. Vakıf kaydında beyan ettiği üzere Turnacıbaşı Hasan Ağa, sahibi olduğu kitapları ilme talip kişiler için Belgrad Kalesi'ndeki mescidine koymuştur. Vakfettiği kitapların her birine tek tek düşürdüğü bu kayıta eserlerin kullanıldıktan sonra kütüphane görevlisine teslim edilmesini, kitabın rehin olarak alınmaması, satılmaması, zimmete geçirilmemesi ve Belgrad'dan çıkarılmamasını şart koşturmuştur.

Yeniçeri Ocağı'nın kumandanlarından biri olan Hasan Ağa'nın kitap konusundaki tutumu ilerleyen zamanlarda da sürmüştür. Öyle ki kendisi Hotin Kalesi muhafazasında görevli bulunduğu sırada Belgrad işgale uğrayınca (1717) kitapları kaderine terk etmemiş, bu eserleri oradan alarak daha güvenli olan Niş ve Vidin kalelerine taşımıştır. Eserlerin bir bilinmeze sürüklenmesine izin vermeyen ve akıbetlerini kontrol altına alan Hasan Ağa'nın kitap sahibi olma ve bunları vakfetmesi burada son bulmamıştır. Nitekim 1719 yılı itibarıyla yükseldiği kul kethüdalığı rütbesinde özellikle Vidin'de Şeyh Medresesi'nde bulunan kitaplarına yenilerini eklediği vakıf kaydı ve mühründen takip edilmektedir. 18 Aralık 1723'te ise yeniçeri ağası olan Hasan Ağa, devletin en prestijli askerî grubunun sorumluluğunu üstüne alırken, Vidin'i ve oraya vakfettiği kitapları unutmamıştır. Yeniçeri ağası ibareli mührünün bulunduğu vakıf kaydından da anlaşılacağı üzere Vidin'de kitap vakfetmeyi sürdürmüştür. Ancak 1730 Patrona Halil isyanı ile görevinden ayrılan Hasan Ağa'nın bu tarihten sonra kitap bağışı yaptığına dair şimdilik bir kayda ulaşılamamıştır. Kitapları ise ondan çok sonra Osman Pazvantoglu'nun kurduğu Vidin'in en büyük kütüphanesine taşınmıştır.

XIX. asırda Osmanlı'nın Bulgaristan'daki siyasi durumunun değişmesi ile başlayan Müslümanlara yönelik zulümden şehirlerdeki kitaplar dahi etkilenmiştir. Bulgaristan'dan gelen olumsuz haberler üzerine Osmanlı Devleti mezalimden sağ kalmış kitaplar için girişimlerde bulunmuştur. Süregelen yazışmaların neticesinde 1887'de Bulgar Bakanlar Kurulu Vidin'deki kitapların önce Sofya'ya taşınması, burada incelenmesi ve sadece dinî içerikli olanların Osmanlı'ya teslim edilmesi yönünde karar almıştır. Büyük bir kısmı Sofya'ya taşınan kitaplar burada incelendikten sonra 2.009 adet kitap Osmanlı Devleti'nin temsilcisi olan Mahmud Nedim Bey'e teslim edilmiştir. Hasan Ağa'nın vakıf kitaplarının da bulunduğu bu eserler 1888'de İstanbul'a getirilmiştir.

Vakfedildikleri şehirlerden çıkarılmışsa da Hasan Ağa'nın kitaplarının büyük çoğunluğunun hâlâ bir arada durduğu aşikârdır. Zira bugün Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yer alan sekiz binden fazla dijitalleştirilmiş kitabın taranmasına müteakip, Hasan Ağa'nın şimdilik 124 vakıf kitabına ulaşılmıştır. Elbette Vidin'de tutulan kayda bakıldığında eksikler olduğu açıktır. Ancak eksik olan nüshaların dahi bugün ulaşılabilenler ile aynı içeriğe sahip olduğu bir gerçektir. Nitekim Hasan Ağa'nın, Belgrad'da da Vidin'de de vakfettiği eserler ağırlıklı olarak bir medrese talebesinin eğitiminde ihtiyaç duyacağı kaynaklardır. Arapça eğitiminde kullanılan sarf, nahv ve belâgat, iman ve İslam'ın esaslarını ortaya koyan akâid ve kelimeler, ayrıca mantık ve hadis ilimleri eser sayısı itibarıyla koleksiyonda ön plana çıkan konulardır. Tasavvuf ve ibadetler hakkında da ziyadesiyle eser bulunan koleksiyonda, tıp branşından Arap ve İran Edebiyatı'na kadar birçok konuda nüshanın varlığı da ayrıca dikkat çekicidir.

Şüphesiz mevcut şartlarda Hasan Ağa'nın tüm vakıf kitaplarına ulaşılması şimdilik söz konusu değildir. Ancak tespit edilenler, eserlere dair genel bir kanaat oluşturulmasını sağlarken, nüshalara düşülen vakıf kayıtları Hasan Ağa'nın kitap vakfetme ve onları koruma konusundaki tavrını ziyadesiyle ortaya koymaktadır.

Değerlendirme

Bu makale en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim

belleten@ttk.gov.tr

Yapay Zeka Kullanımı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazarlar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Lisans

Bu makale Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

Review

This article has been reviewed by at least two reviewers using a double blind peer review model. A similarity check was performed to confirm that it was free of plagiarism.

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

Complaints

belleten@ttk.gov.tr

Use of Artificial Intelligence

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. The entire content of the manuscript was produced by the authors in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Asafî Amedi Kalemi (A. {AMD}, 23/58, 1195 (1781).

Bab-ı Asafî Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri (A. {DVNSMHH.d}, 120/5, Evasıt.B.1125 (Ağustos 1713); 120/416, Evahir. Z.1125 (Ocak 1714); 127/197, Evahir.R.1130 (Mart 1718); 127/811, Evail.N.1130 (Ağustos 1719).

Ali Emiri Ahmed III (AE.SAMD.III), 226/21793, 19.Ra.1143 (2 Ekim 1730).

Ali Emiri Ahmed I (AE.SMHD.I), 259/21079, 10.S.1164 (8 Ocak 1751).

Cevdet Askeriye (C.AS), 663/27862, 14.Za.1129 (20 Ekim 1717).

Hariciye Nezareti İdare (HR.İD), 1371/10, 25.R.1305 (10 Ocak 1888).

Hariciye Nezareti Sofya Sefareti (HR.SFR.04.), 700/48, 25.Ra.1305 (11 Aralık 1887); 720/47, 25.Ra.1305 (11 Aralık 1887).

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), 17018, 1129 (1717).

Maarif Nezareti Mektubi Kalemi (ME.MKT), 76/90, 5.N.1299 (21 Temmuz 1882); 1244/98, (tarihsiz).

Topkapı Sarayı Müze Arşivi Evrakı (TS.MA.e), 804/92, 10.B.1203 (6 Nisan 1789).

Sofya Milli Kütüphanesi

Vidin Şer'iyye Sicilleri, (Sofya Milli Kütüphanesi Şarkiyat Bölümü), S 160a.

Yazma Eserler

İbn Keykeldî, Ebû Sa'îd Selâhaddin Halil b. Keykeldî b. Abdullah el-Alâî ed-Dimaşkî eş-Şâfi'î, *ed-Durretu's-Seniyye fî Mevlidi Hayri'l-Beriyye*, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, Nr. B5323/2.

İbn Melek, Abdullatif b. Abdulaziz b. Eminüddin el-Fakîh el-Hanefî, *Şerhu Menâri'l-Envâr fî Usûli'l-Fıkh*, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, Nr.1786.

İbnü's-Sâ'îğ, Seriiyyüddin Muhammed b. İbrâhim ed-Darûrî el-Mısri, *Hâsiye alâ Şerhi'l-Hidâye li-Ekmele'l-Abbâsî*, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, Nr.2463.

İbnü's-Sâ'âtî, Ebu'l-Abbâs Muzafferuddin Ahmed b. Ali b. Sa'leb el-Bağdâdî el-Hanefî, *Mecma'u'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyireyn*, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, Nr.2336.

Mir Ebu'l-Feth Muhammed b. Emin es-Sa'îdî el-Erdebîlî, *Hâşiye alâ Şerhi Molla Hanefî alâ Âdâbi'l-Adudîyye*, Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi, B5945/1.

Târih-i Yeniçeri, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi, TÖRÖK, F.56.

Vefâyat Tarih-i Beşer, Müstensih: Mustafa Samih, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr.5079.

Araştırma ve İncelemeler

1730 Patrona İhtilâli Hakkında Bir Eser: Abdi Tarihi, haz. Faik Reşit Unat, TTK Yay., Ankara 2020.

Altay, Ahmet, “Pazvantoğlu Osman ve Vidin’de Kurduğu Kütüphane”, *Bilgi Yönetimi*, C III/S. 2, s. 185-199.

Aslan, Ali, *Yazma Eserlerde Mülkiyet Tezâhürleri ve Temellük Kayıtları: Reîsülküttâb Acem Bekir Efendi Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024.

Atam Dedem Kanunu; Kanunnâme-i Âl-i Osman, haz. Abdülkadir Özcan, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2013.

Aydın, Mahir, *Vidin Kalesi: Tuna Boyu’ndaki İnci*, Ötüken, İstanbul 2015.

Beydilli, Kemal, “Pazvandoğlu, Osman”, *DİA*, C 34, s. 208-210.

Bilgin, Orhan, “Temellük ve Tehâsüb Kaydı”, *DİA*, C 40, s. 40-41.

Erdoğan, Ayşenur, *Osmanlı Devleti’nde Yeniçeri Ağalığı Kurumu*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2024.

Eriüsal, İsmail E., *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik: Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu*, 3.bs., Timaş Yayınları, İstanbul 2020.

From the Collection of Ottoman Libraries in Bulgaria During the 18th and 19th Centuries, drl. Stoyanka Kenderova & Zorka Ivanova, St. Cyril and Methodius National Library, Sofia 1999.

Gacek, Adam, *Arapça Elyazmaları İçin Rehber*, çev. Ali Benli-M. Cüneyt Kaya, Klasik Yay., İstanbul 2017

Gezer, Ömer, *Kale ve Nefer; Habsburg Serhaddinde Osmanlı Askeri Gücü (1699-1715)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2020.

İpşirli, Mehmet, “Bulgaristan’daki Türk Vakıflarının Durumu (XX. Yüzyıl Başları)”, *Belleten*, C 53/S. 207-208, 1989, s. 679-707.

Kalić, Jovanka, “A millennium of Belgrade (Sixth-Sixteenth centuries) A Short Overview”, *Balkanica*, XLV (2014), s.71-96.

Kayapınar, Ayşe, *Le Sancak Ottoman de Vidin du XVe à la fin du XVIe Siècle, Les Éditions Isis*, İstanbul 2011.

Kenderova, Stoyanka, *The Library of Osman Pazvatoğlu in Vidin: The Catalogue of the Library (1837-1887)*, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Okhridski”, Sofya 2024.

Kiel, Machiel, “The Date of Construction of the Library of Osman Pasvantoglu in Vidin”, *Etudes Balkaniques*, No. 3, 1980, s. 116-119.

Pul, Ayşe, *Yeniçeri Ocağı’nın 68. Ortası Turnacıbaşılık*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016.

Selçuk, Hava, *Tuna Boyunda Bir Osmanlı Kenti Vidin (XIX. Yüzyıl)*, Çizgi, Konya 2013.

Sabev, Orlin, “Bulgaristan Örneği Işığında Balkanlar’da Osmanlı Medrese Kütüphaneleri”, *Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar*, 2014, s. 143-174.

Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretname*, haz. Mehmet Topal, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 2018.

Stajnova, Mihalia, “Ottoman Libraries in Vidin”, *Etudes Balkaniques*, No. 2, 1979, s. 54-59.

Şeyhi Mehmed Efendi, *Vekâyi’u’l-Fuzalâ, Şeyhi’nin Şaka’ik zeyli (inceleme-tenkitli metin-dizin)*, haz. Ramazan Ekinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul 2018.

Üçel-Aybet, Gülgün, *Avrupalı Seyyahların Gözüyle Osmanlı Ordusu [1530-1699]*, İletişim, İstanbul 2010.

Üstündağ Özdemir, Nagehan, *18. Yüzyılda Vidin Şehrinin Sosyo-Ekonomik Panoraması (1790-1808)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.

Vak’anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi, Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte 1730-1744 (inceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Mesut Aydınar, Kitabevi, İstanbul 2007.

İnternet Kaynakları

<https://muhur.yek.gov.tr/muhur/yekmu0762>

<https://portal.yek.gov.tr>

EKLER**Ek I:** Hasan Ağa'nın 1728'de Vidin Şer'iyye Sicili'ne Kaydedilen Vakıf Kitapları*

1	Kitabü't-Tıb	39	Şerh-i Lâmi	77	Şerh-i Metâli
2	Şafiye	40	Tarikat-i Muhammediyye	78	Hasan Paşa
3	Şerh-i Ümmetullah, Mürekkebdır	41	Sadruşşerî'a	79	Mütevassıt
4	Ustuvani	42	Cüz-i sanî min Sahih-i Müslim, cild 1	80	Hâşiye Şerh-i Azmizâde
5	Gurerü'l-Ahkâm	43	Kıt'a min Camiü's-sagir, cild 1	81	Fetava-i Bezzaziyye
6	Hâşiye ala Şerhü'l-İslamiye	44	Cüz-i rabi min Camiü's-sagir, cild 1	82	Şerh-i Îsâgucî ma'a Hüssâm Kâtî
7	Tesvirü'l-Kur'an	45	Bir kıt'a Şerh-i Hidaye, cild 1	83	Şerh-i Şurûtü's-salât
8	Şerhü'l-Mucez fi't-tub	46	Şem'i 'ale'l-Pend	84	Şerh-i 'Akaid ma'a Muhtasar
9	Şerhü'l-Matali	47	Kıt'a Şerh-i Kafiye, cild 1	85	Şerh-i Mufasssalü'z-zemâhşerî
10	İzzi Şerhi	48	Secavend, cild 1	86	Şerh-i Manzûme-i İbn-i Vehbân
11	Begavi el-ayyed	49	Ta'rifât, 1	87	Kıt'a Şerh-i Mufasssal
12	Mahsud Şerhi Ruhü's-Şüruh	50	Kavâid-i İ'zaz ma'a Resâil, cild 1	88	Hâşiye Mutavvel
13	... 'ale'l-Fenârî	51	Menâr li ibnü'l-Firîşte	89	Hâşiye Metâli
14	... Ebu'l-feth adâb	52	Kitâb-ı Tıb Gayetü'l-Beyân	90	

* Bu tablonun hazırlanmasında Orlin Sabev'in "Bulgaristan Örneği Işığında Balkanlar'da Osmanlı Medrese Kütüphaneleri" isimli makalesinde yayımladığı Hasan Ağa'nın kitaplarını gösteren listeden faydalanılmıştır. Bk. Sabev, "Bulgaristan Örneği Işığında Balkanlar'da Osmanlı Medrese Kütüphaneleri", s. 167-171.

15	Keşf ‘alâ İmad-ı Hazretü’l-cimme el-clf	53	Şerh-i Fikhü’l-Ekber	91	Kitâb-i Darü’l-İslâm
16	Kara Yahya	54	Kafiye, cild 1	92	Amcazâde, cild 1
17	Hüssâm Kâtî ma’a bir dua ve Velediyye, cild-i vâhid	55	Kudurî, cild 1	93	Delâilü’l-Hayrât
18	Binâ Şerhi	56	Kit’a-i Kamus	94	Mecmu’a
19	... fi’n-nahv ‘ale’l-Kafiye	57	Tıb Nasihatü’l-ihvân	95	Arabî Mevlüdü’l-Ganî ve gayr-i resâil
20	Dav’, cild 1	58	Hayalî Haşiyesi	96	Safiyetü’n-nühât, cild 1
21	Cild-i vahidde resâil fi’l-mantık	59	Metn-i Ferâiz ma’a Risâletü’l-hisâb	97	Bostânü’l-Ârifin, cild 1
22	İfitâh Şerhi	60	Usûl-i Hadis Nuhbetü’l-fiker ma’a şurûh-hâ	98	Şemsiyetü’l-Murciyye fi Şerh-i Dua-i Şaziliyye, cild 1
23	Hacı Baba	61	Cüzü’s-sâlis min Camiü’s-sagîr	99	Beyanü’semin, cild 1
24	Çağmini	62	Saadeddin ‘ale’l-‘akaid	100	Şir‘atü’l-İslâm, cild 1
25	Haşiyе Mirü’l-adab	63	Diğеr Saadeddin	101	Muhtasar Halilü’l-Mücel, cild 1
26	Şerh-i Nasr	64	Maksûd Şerhi ma’a metn-i Enmüzece ve Kitab-ı İzhâr, cild 1	102	Sarf Cümlesi, cild 1
27	Hüsni Hasîn	65	Molla Celal ma’a er-Resâil, cild 1	103	Surûri, Şerh-i Hafız, cild 1
28	Mülteka	66	Mecmu’a	104	Surûri, Şerh-i Gülîstan, cild 1
29	Halebî-i Kebir	67	Şerh-i ‘Akaid ma’a Resail, cild 1	105	Şem’i, Şerh-i Gülîstan, cild 1
30	Mükemmel cild-i vahidde Kadı Beyzavî	68	Hülâsatü’Fetva, 1	106	Mecmuatü’l ..., cild 1

31	Tarikat Şerhi, Rıza Efendi	69	Envarü'l-ulûm, cild 1	107	Tercüme-i Sad Kelime..., cild 1
32	Metn-i Menâr	70	Risale-i Kavl-i Mûte'allim, cild 1	108	Hüsn-i Hasin, cild 1
33	Haşiye Metn-i Çağmini	71	Telhîs ma'a Şemsiyye, cild 1	109	Pend-i 'Attar, cild 1
34	İbn-i Melek, Şerh-i Menâr	72	Küçük Haşiye, cild 1	110	Şâhidi, cild 1
35	Kadr Şerhi 'Azîmizâde	73	Kadı Beğ, cild 1	111	Türkî Dav', cild 1
36	Mutavvel Şerhi, Hasan Çelebi	74	Mizânü'l-Edeb	112	Türkî Tecvid, cild 1
37	Mushaf-ı Şerîf	75	Kitabü'l-Hac	113	Risâle-i Birgivi
38	Türkî Birgili	76	Şerh-i Kaside-i Bürde		

Ek II: Hasan Ağa'nın Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan Kitaplarının Listesi*

	Eser Adı	Müellif	İstinsah Tarihi	Numara	Vakfettiğindeki Rütbesi
1	<i>Âdâbü'l-Bahs ve'l-Münâzara</i>	Şemseddin Muhammed b. Eşref es-Semerkindî el-Hüseynî		B3161/5	Turnacıbaşı
2	<i>Âdâbü'l-Bahs ve'l-Münâzara</i>	Taşköprüzâde, Ebu'l-Hayr İsâmüddin Ahmed b. Mustafa b. Halil el-Bursevî er-Rûmî		B3161/6	Turnacıbaşı
3	<i>Âmentü Tefsîri</i>	Kadzâde, Ahmed Şemseddin		B3220	Turnacıbaşı
4	<i>Bostânü'l-Ârifîn</i>	Ebu'l-Leys es-Semerkindî, İmâmülhüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed es-Semerkindî	967	B1609	Yeniçeri Ağası
5	<i>Bulâğu'l-Merâm min Edilleti'l-Ahkâm</i>	İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Mısırî el-Askalânî		B3099/7	Turnacıbaşı
6	<i>Câmi'u'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Rasûl</i>	İbnü'l-Esîr, Ebu's-Se'âdât Mecdüddin Mübârek b. Muhammed b. Muhammed el-Cezerî eş-Şeybânî		B1153	Turnacıbaşı
7	<i>Cilâ'ü'l-Kulûb</i>	Birgivî, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî	1086	B3099/1	Turnacıbaşı

* Listede yer alan eserler araştırmacılara kolaylık sağlama amacıyla alfabetik olarak sıralanmıştır. Ayrıca çalışmanın önemli bir parçasını teşkil eden bu listeye dair tüm bilgiler Yazma Eserler Kurumuna ait olan <https://portal.yek.gov.tr> sayfasından alınmıştır.

8	<i>Dav'ü'l-Misbâh</i>	Tâceddin Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-İsferâyîni	984	B6458	Turnacıbaşı
9	<i>ed-Durretü's-Senîyye fî Mevlidi Hayri'l-Berîyye</i>	İbn Keykeldî, Ebû Sa'îd Selâhaddin Halil b. Keykeldî b. Abdullah el-Alâ'î ed-Dımaşkı eş-Şâfi'î		B5323/2	Yeniçeri Ağası
10	<i>el-Akâidetü't-Tahâviyye</i>	Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Misrî el-Hanefî	1066	B3099/2	Turnacıbaşı
11	<i>el-Câmi'u's-Sahîh</i>	Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâ'il b. İbrâhîm el-Buhârî el-Cu'fî	848	B1155	Turnacıbaşı
12	<i>el-Ferâ'izü's-Sirâciyye</i>	Sirâceddin es-Secâvendî, Ebû Tâhir Muhammed b. Muhammed b. Abdurreşîd es-Secâvendî		B2626/1	Turnacıbaşı
13	<i>el-Fevâidü'l-Burhâniyye fî Tahkîki'l-Fevâidi'l-Fenâriyye</i>	Burhâneddin b. Kemâleddin b. Hamid el-Bulgârî		B4426	Turnacıbaşı
14	<i>el-Fevâidü'l-Fenâriyye</i>	Molla Fenârî, Şemseddin Muhammed b. Hamza b. Muhammed el-Fenârî er-Rûmî	1091	B5945/2	Turnacıbaşı
15	<i>el-Hadîsu'l-Erba'in</i>		1058	B3099/8	Turnacıbaşı

16	<i>el-Hısnü'l-Hasin min Kelâmi Seyyidi'l-Mürselin</i>	İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali ed-Dımaşkı el-Cezerî		B1384	Turnacıbaşı
17	<i>el-İ'râb an Kavâ'idü'l-İ'râb</i>	İbn Hişâm en-Nahvî, Ebû Muhammed Cemâleddin Abdullah b. Yusuf b. Ahmed el-Mısırî el-Ensârî	1028	B6536/1	Turnacıbaşı
18	<i>el-İffitâh</i>	Hasan Paşa b. Ali el-Esved er-Rûmî el-Hanefî	1037	B6568	Turnacıbaşı
19	<i>el-Kavlu'l-Fasl Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber</i>	Bahâ'eddinzâde, Muhyiddin Muhammed b. Bahâ'eddin b. Lutfullah er-Rahmâvî es-Sûfî		B3083/1	Turnacıbaşı
20	<i>el-Latîfetü'l-Marziyye fî Şerhi Du'âi's-Şâzelîyye</i>			B1372	Yeniçeri Ağası
21	<i>el-Matla'</i>	Zekeriyyâ el-Ensârî, Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekeriyyâ b. Muhammed b. Ahmed es-Süneykî el-Ensârî eş-Şâfi'î	1077	B4427/1	Turnacıbaşı
22	<i>el-Matlâb fî Şerhi'l-Maksûd</i>			B6764	Turnacıbaşı
23	<i>el-Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim b. el-Haccâc</i>	Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî		B1150	Turnacıbaşı
24	<i>el-Muğnî fî Şerhi'l-Mûcezz</i>	Sedidüddin el-Kâzerûnî		B4200	Turnacıbaşı

25	<i>el-Mukaddimetü'l-Âcurrâmiyye</i>	İbn Âcurrûm, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Dâvud es-Sanhâcî el-Mağribî en-Nahvî		B6759/3	Turnacıbaşı
26	<i>el-Vâfiye fî Şerhi'l-Kâfiye</i>	İbn Şerefşah, Rükneddin Hasan b. Şerefşah el-Hüseynî el-Esterâbâdî	982	B6488	Turnacıbaşı
27	<i>en-Nazmü'l-Mübîn fî Âyâtî'l-Erba'în</i>	Okçuzâde, Muhammed Şâhî b. Muhammed el-İstanbulî		B537	Yeniçeri Ağası
28	<i>Enwâru'l-Kulûb min Allâmî'l-Guyûb İhtisâru Mefâtihi's-Salât</i>		1064	B3118	Turnacıbaşı
29	<i>er-Risâletü'l-Velediyye fî Âdâbi'l-Münâzara</i>	Saçaklızâde, Mehmed b. Ebû Bekir el-Mar'âşî el-Hanefî		B4427/4	Turnacıbaşı
30	<i>eş-Şâfiye</i>	İbnü'l-Hâcib, Ebû Amr Cemâleddin Osman b. Ömer b. Ebû Bekir el-Mısri	1094	B6732/1	Turnacıbaşı
31	<i>et-Tarîkatü'l-Muhammediyye ve's-Süretü'l-Ahmediyye</i>	Birgivi, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivi		B1695	Turnacıbaşı
32	<i>et-Tarîkatü'l-Muhammediyye ve's-Süretü'l-Ahmediyye</i>	Birgivi, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivi		B1696/1	Turnacıbaşı
33	<i>et-Teysîr fî'l-Kirâ'âtî's-Seb'</i>	Dâni (İbnü's-Sayrafi), Ebû Amr Osman b. Sa'îd b. Osman el-Kurtubî el-Mukri en-Nahvî	840	B197	Turnacıbaşı

34	<i>Exfe'l-Vâfiye fî Şerhi'l-Kâfiye</i>	Hacı Baba b. İbrâhim b. Abdulkерim et-Tosyevî	1019	B6499	Turnacıbaşı
35	<i>Farsça-Türkçe Lügat</i>			B1678/2	Yeniçeri Ağası
36	<i>Fezâilü'l-Cihâd</i>	Kâdı Es'ad Efendi	1141	B1602	Yeniçeri Ağası
37	<i>Gunyetü'l-Mütemelli fî Şerhi Münyeti'l-Musallî</i>	İbrâhim el-Halebî, İbrâhim b. Muhammed b. İbrâhim el-Halebî	1048	B2517-1	Turnacıbaşı
38	<i>Hâşiye alâ Hâşiyeti Şerhi Âdâbi'l-Bahs ve'l-Münâzara</i>	Şeyhülislam Minkârîzâde Yahyâ Efendi, Yahyâ b. Ömer b. Ali el-Alâ'î	1092	B10697	Turnacıbaşı
39	<i>Hâşiye alâ Şerhi Hüsâm el-Kâtî alâ İsâgucî</i>	Muhyiddin el-Berda'î, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Berda'î et-Tebrîzî el-Hanefî	966	B4400/2	Turnacıbaşı
40	<i>Hâşiye alâ Şerhi Hüsâm el-Kâtî alâ İsâgucî</i>	Muhyiddin el-Berda'î, Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Berda'î et-Tebrîzî el-Hanefî		B4433/2	Turnacıbaşı
41	<i>Hâşiye alâ Şerhi Metâli'i'l-Envâr</i>	Kutbuddin er-Râzî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed er-Râzî et-Tahtânî	869	B3075/1	Turnacıbaşı
42	<i>Hâşiye alâ Şerhi Metâli'i'l-Envâr</i>	Hacı Paşa, Celâleddin Hızır b. Ali el-Konevî el-Aydinî	871	B3075/3	Turnacıbaşı
43	<i>Hâşiye alâ Şerhi Molla Haneftî alâ Âdâbi'l-Adudiyye</i>	Mir Ebu'l-Feth Muhammed b. Emin es-Sa'îdî el-Erdebîlî		B5945/1	Turnacıbaşı

44	<i>Hâşiye alâ Şerhi Nuhbeti'l-Fiker</i>	el-Kürdi İbrâhim		B813/3	Turnacıbaşı
45	<i>Hâşiye alâ Şerhi Risâle fi İsbâti'l-Vâcib</i>	Molla Hanefî, Muhammed Şemseddin et-Tebrîzî		B3083/3	Turnacıbaşı
46	<i>Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid</i>			B3050	Turnacıbaşı
47	<i>Hâşiye alâ Şerhi'l-Hidâye li-Ekmele'l-Abbâsî</i>	İbnü's-Sâ'îğ, Seriyyüddin Muhammed b. İbrâhim ed-Darûrî el-Misrî	1098	B2463	Turnacıbaşı
48	<i>Hâşiye alâ Şerhi'd-Devvânî ale'l-Akâidi'l-Adudiyye</i>	Hüseyin b. Hasan el- Hüseynî el-Halhâlî el-Hanefî		B3161/2	Turnacıbaşı
49	<i>Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâidi'n-Nesefiyye</i>	Hayâlî, Şemseddin Ahmed b. Mûsâ el- İznîkî	995	B3057	Turnacıbaşı
50	<i>Hâşiye alâ Şerhi'l-İzzî fi't-Tasrîf</i>	İbn Hilâl, Şemseddin Muhammed b. Ali el- Halebî eş-Şâfiî el-Arzî		B6759/1	Turnacıbaşı
51	<i>Hâşiye alâ Tahriri'l-Kavâ'id li-Mantakiyye fi Şerhi'r-Risâleti's-Şemsîyye</i>	Seyyid Şerîf Cürcânî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali el- Cürcânî el-Hanefî	982	B4390	Turnacıbaşı
52	<i>Hâşiye ale'l-Mutavvel</i>	Hasan Çelebi b. Mehmed Şah b. Muhammed el-Bursevî el-Fenârî		B6108	Turnacıbaşı

53	<i>Hâşiye ale'l-Mutavvel</i>	Hasan Çelebi b. Mehmed Şah b. Muhammed el-Bursevî el-Fenârî		B6109	Kul Kethüdası
54	<i>Hâşiye ale't-Tasavvurât</i>	İmâdüddin b. Muhammed b. Yahyâ el-Fârisî		B6782/2	Turnacıbaşı
55	<i>Hâşiye ale'l-Mutavvel</i>	Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ebû Bekir el-Leysî es- Semerkandî		B6078	Kul Kethüdası
56	<i>Hâşiye ale't-Tasavvurât</i>	Kara Dâvud, Ebû Nasr Dâvud b. Kemâl el- Kocevî		B4396	Turnacıbaşı
57	<i>Hâşiye ale't-Tasavvurât</i>	İmâdüddin b. Muhammed b. Yahyâ el-Fârisî		B4433/3	Turnacıbaşı
58	<i>Hâşiyetu'd-Dav alâ Şerhi'l- Misbâh</i>		1029	B6565	Turnacıbaşı
59	<i>Hediyyetu'l- Mehdiyyin li-Usûli'l- İslâmî ve'd- Dînî ve Akâidi Ehli'l-Hakki ve'l-Yakîn</i>	Keşfi Muhammed Efendi		B3127	Turnacıbaşı
60	<i>Hulâsatü'l- İ'râb</i>	Hacı Baba b. İbrâhim b. Abdulkerim et-Tosyevî		B6556	Turnacıbaşı
61	<i>İkâzu'n- Nâ'imîn ve İfhâmü'l- Kâsırîn</i>	Birgivî, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî	1103	B3091/2	Turnacıbaşı

62	<i>İkâzu'n-Nâ'imîn ve İfhamü'l-Kâsırîn</i>	Birgivi, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivi	1049	B3099/4	Turnacıbaşı
63	<i>İm'ânü'l-Enzâr</i>	Birgivi, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivi		B6732/2	Turnacıbaşı
64	<i>İnkâzü'l-Hâlikîn</i>	Birgivi, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivi		B3099/3	Turnacıbaşı
65	<i>Kasîdetü'n-Nüsiyye</i>	Hızır Bey, Hızır b. Celâleddin b. Ahmed es-Sivrihisârî		B1696/2	Turnacıbaşı
66	<i>Kavâ'id-i Fârisiyye</i>			B3145/2	Turnacıbaşı
67	<i>Kitâbü'l-Hamdîyye</i>	Ahmed b. İmâd el-Ayıntâbî es-Sirâcî el-Hanefî	903	B6759/2	Turnacıbaşı
68	<i>Kitâbü's-Salât</i>			B8045	Yeniçeri Ağası
69	<i>Levâmi'u'l-Esrâr fî Şerhi Metâli'i'l-Envâr</i>	Kutbuddin er-Râzî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed er-Râzî et-Tahtânî	840	B3073	Turnacıbaşı
70	<i>Lugat</i>			B6940	Turnacıbaşı
71	<i>Ma'rifetu Merâtibi'l-Mevsûfîn bi't-Tedlîsi fî Esânîdi'l-Ehâdis</i>			B813/2	Turnacıbaşı
72	<i>Manzûme Avâmil</i>			B6536/2	Turnacıbaşı

73	<i>Mecma'ü'l-Bahreyn ve Mülteka'n-Neyyireyn</i>	İbnü's-Sâ'âtî, Ebu'l-Abbâs Muzafferuddin Ahmed b. Ali b. Sa'leb el-Bağdâdî el-Hanefî		B2336	Zağarcıbaşı
74	<i>Menâru'l-Envâr fî Usûli'l-Fıkh</i>	Ebu'l-Berekât en-Nesefî, Hâfızuddin Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî		B1847	Kul Kethüdası
75	<i>Merâkı'l-Fellâh bi-İmdâdî'l-Fettâh</i>	Şürünbülâlî, Ebu'l-İhlâs Hasan b. Ammâr b. Ali eş-Şürünbülâlî el-Mısırî el-Vefâ'î el-Hanefî	1095	B2547	Turnacıbaşı
76	<i>Mesâilu'l-Ferâiz</i>			B2626/3	Turnacıbaşı
77	<i>Mizânü'l-Edeb</i>	İsâmüddin el-İsferâyînî, Ebû İshak İsâmüddin İbrâhim b. Muhammed b. Arabşah el-İsferâyînî		B6782/1	Turnacıbaşı
78	<i>Nasîhatu'l-İhwân fî Mudâvâtî'l-İnsân</i>		1045	B4209	Turnacıbaşı
79	<i>Netâ'iciü'l-Ejfkâr</i>	Hâletî, Azmizâde Mustafa b. Muhammed el-İstanbulî	1105	B1792	Kul Kethüdası
80	<i>Nüzhetü'n-Nazar fî Tavâzîhi Nuhbeti'l-Fiker</i>	İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Mısırî el-Askalânî	966	B813/1	Turnacıbaşı
81	<i>Risâle fî İsbatî'l-Vâcib</i>	Celâleddin ed-Devvânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed-Devvânî es-Sıddîkî		B3083/2	Turnacıbaşı

82	<i>Risâle fî İsbâtî'l-Vâcib</i>	Celâleddin ed-Devvânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed-Devvânî es-Siddîkî		B3161/3	Turnacıbaşı
83	<i>Risâle fî'l-Ecel</i>			B3099/6	Turnacıbaşı
84	<i>Risâle fî'l-Ferâiz</i>			B2626/2	Turnacıbaşı
85	<i>Risâle fî'l-Vaz'</i>	Adudüddin el-Îcî, Ebu'l-Fazl Abdurrahman b. Ahmed b. Abdulgaffâr el-Îcî eş-Şirâzî		B3075/2	Turnacıbaşı
86	<i>Risâletu'l-İsti'âre</i>	Adudüddin el-Îcî, Ebu'l-Fazl Abdurrahman b. Ahmed b. Abdulgaffâr el-Îcî eş-Şirâzî		B3161/7	Turnacıbaşı
87	<i>Sefînetu'n-Necât</i>	Ali b. Meymûn b. Ebû Bekir eş-Şerîf el-Hüseynî el-Mağribî el-İdrisî		B3791	Yeniçeri Ağası
88	<i>Şerh alâ Risâletî'l-İsti'âre</i>	İsâmüddin el-İsferâyînî, Ebû İshak İsâmüddin İbrâhim b. Muhammed b. Arabşah el-İsferâyînî		B3161/4	Turnacıbaşı
89	<i>Şerh-i Dîvân-ı Hâfız</i>	Surûrî, Muslihuddin Mustafa b. Şa'bân el-Geliboluvî	977	B5778	Yeniçeri Ağası
90	<i>Şerh-i Gülistân</i>	Şem'î el-Prizrenî, Şem'ullah Mustafa b. Muhammed el-İstanbulî		B5559	Yeniçeri Ağası
91	<i>Şerh-i Gülistân</i>	Surûrî, Muslihuddin Mustafa b. Şa'bân el-Geliboluvî		B5775	Yeniçeri Ağası

92	<i>Şerhu Dîbâceti Muhtasari'l-Me'âni</i>	Mevlânâzâde, Nizâmeddin Osman b. Abdullah el-Hitâî el-Hanefî		B6065	Turnacıbaşı
93	<i>Şerhu Dîbâceti'l-Misbâh fi'n-Nahw</i>		1028	B6536/3	Turnacıbaşı
94	<i>Şerhu Îsâgûci</i>	Hüsâmeddin Hasan el-Kâtî	1077	B4427/2	Turnacıbaşı
95	<i>Şerhu Îsâgûci</i>	Hüsâmeddin Hasan el-Kâtî	957	B4433/1	Turnacıbaşı
96	<i>Şerhu Îsâgûci</i>	Hüsâmeddin Hasan el-Kâtî		B5945/3	Turnacıbaşı
97	<i>Şerhu Menâri'l-Envâr fi Usûli'l-Fıkh</i>	İbn Melek, Abdullatif b. Abdulaziz b. Eminüddin el-Fakih el-Hanefî	985	B1783	Turnacıbaşı
98	<i>Şerhu Menâri'l-Envâr fi Usûli'l-Fıkh</i>	İbn Melek, Abdullatif b. Abdulaziz b. Eminüddin el-Fakih el-Hanefî	1060	B1786	Kul Kethüdası
99	<i>Şerhu Merâhi'l-Ervâh</i>	er-Rûmî, Abdurrahîm b. Halîl	1027	B6752	Turnacıbaşı
100	<i>Şerhu Şurûti's-Salât</i>			B2542	Turnacıbaşı
101	<i>Şerhu Telhisi'l-Miftâh</i>	Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et-Taftazânî el-Horasânî	977	B3146/2	Turnacıbaşı
102	<i>Şerhu Vasiyyeti'l-İmâm Ebî Hanîfe</i>	Bâbertî, Ebû Abdullah Ekmeleddin Muhammed b. Mahmûd b. Ahmed el-Bâbertî er-Rûmî el-Mısırî		B3091/1	Turnacıbaşı

103	<i>Şerhu'l-Akâidi'n-Nesefiyye</i>	Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et- Taftazânî el-Horasânî		B3145/1	Turnacıbaşı
104	<i>Şerhu'l-Akâidi'n-Nesefiyye</i>	Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et- Taftazânî el-Horasânî	977	B3146/1	Turnacıbaşı
105	<i>Şerhu'l-Akâidi'n-Nesefiyye</i>	Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et- Taftazânî el-Horasânî		B3147	Turnacıbaşı
106	<i>Şerhu'l-Avâmili'l-Cürcânî</i>		1029	B6536/4	Turnacıbaşı
107	<i>Şerhu'l-Mufassal</i>	İbn Ya'îş, Ebu'l-Bekâ' Muvaffakuddin Ya'îş b. Ali b. Ya'îş el-Halebî el-Esedî el-Mavsîlî		B6467	Turnacıbaşı
108	<i>Şerhu'l-Mufassal</i>	İbn Ya'îş, Ebu'l-Bekâ' Muvaffakuddin Ya'îş b. Ali b. Ya'îş el-Halebî el-Esedî el-Mavsîlî	691	B6468	Turnacıbaşı
109	<i>Şerhu'l-Varakât</i>	Celâleddin el-Mahallî, Ebû Abdullah Celâleddin Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Mahallî el-Ensârî		B813/4	Turnacıbaşı
110	<i>Şerhu'l-Akâidi'l-Adudiyye</i>	Celâleddin ed- Devvânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed- Devvânî es-Siddikî		B3161/1	Turnacıbaşı

111	<i>Şerhu'l-Binâ'</i>			B6732/3	Turnacıbaşı
112	<i>Şerhu'l-Câmi'î's-Sağîr</i>	Abdülhalim Efendi	-	B1167	Turnacıbaşı
113	<i>Şerhu'l-Hadîsi'l-Erba'în</i>	Birgivi, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivi		B3099/5	Turnacıbaşı
114	<i>Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf</i>	Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et-Taftazânî el-Horasânî		B6760/1	Turnacıbaşı
115	<i>Şerhu'l-İzzî fi't-Tasrîf</i>	Seyyid Şerîf Cürcânî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî el-Hanefî	863	B6760/2	Turnacıbaşı
116	<i>Şerhu'l-Vikâye</i>	Sadrüşşerî'a es-Sânî, Ubeydullah b. Mes'ûd b. Ömer el-Buhârî el-Mahbûbî el-Hanefî	1047	B2363	Turnacıbaşı
117	<i>Şir'atü'l-İslâm ilâ Dâri's-Selâm</i>	İmamzâde, Ebu'l-Mehâsin Rükûlislam Muhammed b. Ebû Bekir eş-Şargî el-Buhârî	922	B1678/1	Yeniçeri Ağası
118	<i>Ta'likat alâ Hâşiyeti'l-İmâd el-Kâşî alâ Mes'ûd eş-Şirvânî alâ Âdâbi's-Semerkandî</i>	Şah Hüseyin	1053	B5937	Turnacıbaşı

119	<i>Tafsîlü Ikdi'l-Ferâ'id (Fevâid) bi-Tekmilî Kaydi's-Şerâ'id</i>	İbnü's-Şihne, Ebu'l-Berekât Seriiyyüddin Abdalberr b. Muhammed b. Muhammed es-Sekafi el-Halebî	991	B2482	Turnacıbaşı
120	<i>Tahrîru'l-Kavâ'idî'l-Mantikiyye fi Şerhi'r-Risâleti's-Şemsîyye</i>	Kutbuddin er-Râzî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed er-Râzî et-Tahtânî		B4400/1	Turnacıbaşı
121	<i>Tehzîbü'l-Mantik ve'l-Kelâm</i>	Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et-Taftazânî el-Horasânî		B4427/3	Turnacıbaşı
122	<i>Urû'ü't-Ta'rîf bi'l-Mevlidi's-Şerîf</i>	İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali ed-Dımaşkî el-Cezerî		B5323/1	Yeniçeri Ağası
123	<i>Vasyyetü Ebû Hanîfe</i>	Ebû Hanîfe (İmâm-ı A'zam), Nu'mân b. Sâbit b. Zûtâ el-Kûfî	1066	B2936/2	Turnacıbaşı
124	<i>Zuhûru'l-Atiyye fi Şerhi'l-Vasîyye li'l-İmâm Ebî Hanîfe</i>		1067	B2936/1	Turnacıbaşı

